

[\(https://www.beyz tarih.com/\)](https://www.beyz tarih.com/)

Doç. Dr. Uğur Gündüz: Ülkemizin Batılılaşmadan evrilerek modernleşmeye giden bir hikayesi var

26.02.2019 - Uğur GÜNDÜZ (yazar/ugur-gunduz) - Röportajı Yapan: Fırat GÜNEŞ

Ülkemizde tarihsel kökeni yaklaşık üç yüz yıla dayanan modernleşme süreci, kendine has unsurları ve çıkmazlarıyla Batılı birçok ülkeden farklı bir hikayeye sahip. Osmanlı'da Jön Türk olarak adlandırılan zümrenin ekseninde birtakım Batı'ya özgü günlük pratiklerle başlayan modernleşme izlenimleri özellikle dönemin aydın kesiminin basın yoluyla fikirlerini yayma noktasında makaleler ve yazılar kaleme almasıyla modernleşme çabalarına hız kattı. Özellikle Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte bizzat devlet projesi olarak hayata geçirilen modernleşme olgusu ise günümüzde hala devam eden bir süreç. Derin, uzun ve karmaşık bir geçmişe sahip olan Türk modernleşme sürecini ve bu modernleşme çabalarına Türk basınının etkisini daha iyi anlamak adına İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Uğur Gündüz'le konuştuk.

Doç. Dr. Uğur Gündüz: Fransız İhtilali'nde gazeteciler oldukça önemli rol üstlendi ama gazetecilik mesleğinin bu denli kullanılması bizim modernleşme hikâyemizde çok daha önemli bir role sahip.

Hocam konunun derinliklerine dalmadan evvel, sonradan karşılaşılmaması muhtemel bir kavram kargaşasına düşmemek adına modernleşme kavramını nasıl tanımladığınızı öğrenmek isterim. Kimileri bu kavramı çağdaşlaşma ve yenileşme olarak tanımlarken kimileri de Batılılaşma, Batılı gibi olma yönüyle tanımlıyor. Siz modernleşme kavramına nasıl yaklaşıyorsunuz?

Amiyane tabirle bu konuda Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok esasen. Ama bu konuda bizim ülkemize dair birtakım farklılıklar da var tabii. Hatta birbirinin içinde geçmiş kavramlar var mesela. Batılılaşma, modernleşme, modernizm, modernite gibi çeşitli kavramlarla karşı karşıya kalıyoruz. Bu durum ilk başta kafa karıştırıcı gibi dursa da aslında bizim ülkemize özgü birtakım yanlış anlamalar oluyor. Mesela Batılılaşma gibi. O da aslında geleneksel oryantalizmin içine düştüğü bir çelişki diyebiliriz. Çünkü modernleşmeyi Batı'ya özgü bir kavram olarak tanımladığımızdan ötürü ortaya çıkan bir kafa karışıklığı var. Batı'yı rol model alıyoruz, Batı'nın Doğu'yu gördüğü veya tarif ettiği şekilde bir sınırla karşı karşıya kalıyoruz ki temelde aslında Batılılaşma ve modernleşme ayrımı bu oluyor. Yani, bir yaşam pratiği olgusu. Modernleşme çok daha geniş bir sosyolojik kavram. Modernleşme, çağın, zamanın ruhuna uygun hareket etme durumu aslında. Modayla, popüler olanla ilgili. Çok daha geniş bir sosyolojik karşılığı var. Ama Batılılaşma daha çok gündelik yaşam pratikleriyle sınırlı kalıyor. Kitabımda (Osmanlı'dan Günümüze Basın ve Modernleşme) da bahsettim bundan. 1800'lerin sonu, Tanzimat'ın, Meşrutiyet'in ve II. Meşrutiyet'in gerçekleştiği zamanlardaki dönemin bazı pratikleri bu konuya örnektir. Piyano çalmak, Fransızca konuşmak, dönemin ruhuna uygun kıyafetler giymek gibi günlük pratikler o dönemim Batılılaşma izlenimini sunuyor. Tıpkı Recaizade Mahmut Ekrem'in Araba Sevdası adlı kitabındaki Bihruz Bey gibi günlük konuşmalarda kelimelerin arasında Fransızca kelimeler sıkıştırılması ve Frenkvari tavırlar sergilenmesi gibi. Ama tabii bunlar dönemin edebiyatçılarının da hicvettiği gibi modernlik olmasa da modernliğe dair küçük izlenimler sunuyor. Çünkü az önce de ifade ettiğim gibi modernliğin sosyolojisi çok daha geniş. Kültürel, toplumsal, ekonomik ve pek çok göstergenin ortaya konması lazım bunun için. Tabii dönemin Türk toplumsal yapısı da buna çok elverişli değil. Çünkü geniş bir coğrafya. İstanbul, biraz da İzmir bu anlamda Osmanlı'nın Batı'ya açılan yüzleri konumundaydı. Okuryazarlık oranı oldukça düşük. Yine baktığımızda, kültürel, sosyal ve ekonomik göstergeler dibe vurmuş durumda. Basit bir örnek verelim. Osmanlı sınırları içerisinde bulunan toplam eczane sayısı yanlış hatırlamıyorsam 60 civarında. Bunların da çok büyük bölümünü yabancı uyruklu kimseler oluşturuyor. Buna benzer pek çok ekonomik,

toplumsal, eğitimsel vb. gösterege Batı toplumlarıyla kıyasladığımızda oldukça düşük ve geride kalıyordu. Dolayısıyla böylesi bir toplumsal yapıda tıpkı Batı'daki gibi geniş bir modernleşme hareketinden, aşağıdan yukarıya evrilen bir modernleşme sürecinden, bu işin ucundan tutan burjuva hareketinden söz etmek mümkün değil. Bu noktada ülkemizin Batılılaşmadan evrilererek modernleşmeye giden bir hikâyesi var. Bunu ben Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet olarak dönemlendiriyorum ki buna göre kurgulayan başka sosyal bilimciler de var. Bence ideal olan da bu. 1923'te Cumhuriyet'in ilanını tesadüfen ortaya çıkan bir durum olarak düşünemeyiz. Bunun bir tarihsel arka planı var. Tanzimat'la başlayan, I. Meşrutiyet ve 2. Meşrutiyet'in ilanı bu arka planı oluşturuyor. Cumhuriyetin ilanı daha önceki aydınların, Jön Türklerin, İttihatçıların ya da Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne çare arayan pek çok bürokratin üzerinde kafa patlattığı ama hiçbirinin cesaret edemediği, kesin bir reçeteyi ortaya koymuştur ki Mustafa Kemal Atatürk bunu başarmış, yeni bir ulus devlet ve yeni bir rejimle bu süreci başlatmıştır. O'nun 1923 ile 1938, yani vefatına dek ortaya koyduğu yol haritası günümüze kadar ulaşan bir dizi olguyu da beraberinde getirdi. Aşağıdan yukarıya, yani halktan yönetime doğru bir modernleşme talebinin olmadığını da düşüncecek olursak Türk modernleşmesinin kendisine özgü hikâyesini daha net izleyebiliriz. Ben bu projenin başarılı olduğunu düşünüyorum ki, günümüze kadar bunu başarıyla sürdürdük. Zaman zaman siyasi tarihimizde trajik hikâyeler yer alsada bence güçlü bir şekilde varlığını sürdürüyor.

Bulduğunuz tanım üzerine Türkiye'deki modernleşme olgusuna bir başlangıç noktası koyacak olursak, nerede, nasıl ve kimler tarafından başlatıldı?

Tabi Türk modernleşmesinde Jön Türkler dediğimiz aydın kesimi rolünü inceleyecek olursak aslında çok ilginç sonuçlara da ulaşıyoruz. Dünyadaki modernleşme olgusuyla kıyaslandığında gazetecileri, bu hareket içindeki farklı meslek gruplarındaki kişileri kısaca aydınları bu yenileşme hareketi içerisinde yer aldığını görüyoruz. Ancak özellikle gazetecilerin, yazarçizer kişilerin bu süreçte çok daha fazla rol üstlendiğini görebiliyoruz. Yazdıklarıyla, fikirleriyle, kitlelere ulaştırdıkları mesajlarıyla öncül roller üstlendi bu grup. Fransız İhtilali'nde gazeteciler oldukça önemli rol üstlendi ama gazetecilik mesleğinin bu denli kullanılması bizim modernleşme hikâyemizde çok daha önemli bir role sahip. Çünkü Namık Kemal, Ziya Paşa, Şinasi ve Agâh Efendi gibi pek çok gazeteci ve fikir adamı sayabiliyoruz. Bunlar bir çırpıda akla gelen isimler. Başka bir ülkenin basın hareketiyle iç içe böyle bir hikayesi yoktur diye düşünüyorum. Dolayısıyla bizim kitle iletişim araçlarımızın Türk modernleşme hareketlerinde son derece önemli bir rol üstlendiğini de söylemek mümkün.

Hocam az önce basının Osmanlı modernleşmesinde ne denli öneme sahip olduğuna kısaca değindiniz. Peki Osmanlı'da başlayan modernleşme sürecinde basın nasıl bir Batılılaşma tasavvurunda bulundu?

Kitabımda bahsettiğim Namık Kemal ve Ziya Paşa'ya yer verdim bu anlamda, ama Şinasi ve Agah Efendi ile birlikte Jön Türkler olarak adlandırılan grubun içerisinde de bulunan diğer gazeteciler ve aydınlara da bu anlamda tekrar değinmek gerekir. Tabi onların oluşturduğu tasavvur, aslında sistem içinde birtakım çözümler barındırıyordu. Osmanlı İmparatorluğu nasıl kurtarılabilir? Osmanlı İmparatorluğu'nun devamlılığını nasıl sağlayabiliriz? Evet, devlette bir çöküş ve gerileme var, dünya değişiyor, Batılı devletler hızla geliyor. Onların karşısında daha fazla geri kalmamak için neler yapabiliriz? Bu sorunsal üzerine esasında bir tasavvur inşa ediliyor. Hal böyle olunca daha çok lokal çözümler arandı. Sunulacak reçete yine aynı sistem içerisinde uygulanmaya çalışıldı. Padişahlığın yanında parlamenter monarşi gibi yönetsel pratikler oluşturulma hedeflendi. Yargıtay, danıştay gibi yeni devlet kurumları öngörülerek Batı'daki yönetimlere benzer şekilde monarşik yapının içerisinde birtakım çözümler önerdiler. İngiltere ve Fransa o dönemin büyük devletleri olduğundan örnek alınmış diyebiliriz. Özellikle Fransa o dönem oldukça popüler durumda. Fransızca'yı bilen aydın sayısı da az sayılmaz. Fransa'ya gidip olguları bizzat yerinde inceleyen kişiler mevcut. Kısacası bu örnekler üzerinden birtakım modellemeler yapmışlar. Tabi Mustafa Kemal'de o dönemde yetişen bir asker bir aydın olarak bu süreçlerden etkileniyor. Namık Kemal'i de çok fazla okuyor o dönemde. Onların göremediği birçok şeyi de görüyor olmalı ki, büyük bir imparatorluğun çöküşünün ardından yepyeni yüzü Batı'ya dönük bir ulus devlet kuruyor. Atatürk belki hiçbir aydını öngöremediği şekilde bir çözüm önerisini hayata geçiriyor. Bu süreçten sonra ortaya koyulan ilkeler, inkılaplar ve değişimlerin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Tabi burada ibre yine basına dönüyor. Bu süreçte Mustafa Kemal'in bizzat kurduğu, kurulmasına öncülük ettiği birçok gazete ve yayın organı mevcut. Gerek Milli Mücadele sürecinde gerekse de sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nde mücadelenin ve ilkelerin oturtulmasında önemli rol üstlenmiştir. Biliyoruz ki savaşların enformasyon boyutu da mevcuttur. Bu yönüyle basın olgusu okuma yazma oranı az olsa dahi önemli bir yere sahiptir.

Jön Türk hareketinin Batılılaşma temelli düşüncelerini yayma amacıyla basını etkin kullanmaya çalıştıklarını biliyoruz. Peki bu yazınsal faaliyet iktidarı ve toplumu etkileme noktasında ne denli karşılık buldu?

O dönem için "basın yoluyla Batılılaşma olgusu başarılımıştır" savıyla ortaya çıkacak olursak, bizim hocalarımız dâhil olmak üzere bu işle uğraşan kişiler bu söylemi tepkiyle karşılayabilir. Çok abarttığımı iddia edebilir. Çünkü okuryazar oranının çok düşük olduğu, bir ifadeye göre yüzde 7'lerde hatta bazı görüşlerde yüzde 3'lerde olduğu bir toplumsal yapıda basın yoluyla birtakım ciddi toplumsal değişimler

gerçekleştiğini söylerseniz pek çok sosyal bilimci size en iyi ihtimalle güler. Basın bunun bir sebebi değil ama belli oranda sonucudur demek daha doğru olur. Basın bu anlamda belli oranda araç olmuştur. Tabi okuryazarlık durumunun sınırını aşan da bazı durumlar var. O dönem İstanbul'da 600 civarı kiraathane var. Okuryazar oranı düşük olduğundan bu alanlarda bir kişi haberleri yüksek sesle okur, diğerleri ise dinlerdi. Bir gazete 100 tane basılsa bile kulaktan kulağa belki yüzbinlerce kişiye ulaşıyordu. Böyle bir etkiden bahsedebiliriz yalnızca. O dönemin sosyal medyası diyebileceğimiz bir durum aslında bu. Dolayısıyla böylesi bir ortamda basın sadece kiraathane ve fıslı gazetesini kültürünün etkisiyle etkin olabilir. Tabi bu İstanbul ve İzmir ölçeğinde gerçekleşen bir durum. Anadolu'ya bu haberler haftalar hatta aylar sonra ulaşıyordu. Telgrafla birçok noktaya hızlı bir şekilde enformasyon sağlanıyor. Bu anlamda telgrafın oldukça önemli olduğunu da belirtmek gerekir. Telgrafa gelmişken bir iletişim aracı olarak onun da öneminden bahsetmek gerekir. Matbaa bize icadından iki yüz yıl sonra geldi deriz genellikle. Esasen iki yüz yıl sonra falan gelmedi, bunu da Beyaz Tarih okurlarına belirtmiş olalım. İmparatorluğun içerisindeki azınlıklar zaten matbaayı kullanıyordu. Müslüman ahalie tanınan bir hak olarak matbaanın gelmesi gecikmiştir sadece. Matbaa gibi benimsenmesi oldukça zaman alan bir teknolojinin yanında telgraf ve fotoğraf toplum tarafından çok çabuk benimsenmiştir. II. Abdülhamid'in fotoğraf albümleri bunun en önemli örneği diyebiliriz. İstanbul Üniversitesi arşivleri dahil olmak üzere çok sayıda Osmanlı fotoğraf arşivi mevcut. İmparatorluk sınırları dahil çok farklı kıtalardan çok sayıda fotoğraf mevcut. Bu anlamda imparatorluk dünyanın takibini bu yolla sağlamış. Telgrafa tekrar dönecek olursak İmparatorluk sınırları geniş olunca haliyle iletişimin hızlı sağlanması kaçınılmaz oluyor. Telgraf hatlarının kurulması, haberleşme hızının artırılması, o dönemin değişimiyle payitahttan memleketin diğer uçlarına kadar hızlı iletişimi sağlamış durumda. Aynı şekilde telgrafın kullanımının önemini Kurtuluş Savaşı'nda da rahatlıkla görebiliyoruz.

Türk modernleşmesinin bir diğer kırılma noktası olan Cumhuriyet'in ilanından sonraki süreçte bir genelleme yapmak gerekirse Türk basını modernleşme olgusuna dair kendini nasıl konumlandırdı? Türk basının edindiği tutum toplumsal bazda modernleşme sürecini nasıl etkiledi?

Batı toplumu modernliğin kaynağı, çıkış noktası olarak görüldüğünden Türk toplumu tarihin hemen her döneminde yüzünü Batı'ya dönmüş; Batı'ya ulaşmak ve bir parçası olmak Kızılelma diye tabir edilen milli bir hedef halini almıştır. Modernleşme henüz tamamlanmamış bir projedir, günümüzde bunun en somut adımını Türkiye'nin siyasi, coğrafi ve kültürel anlamda zaten içinde olduğu Avrupa Birliği projesinin bir parçası olma çabalarında görmekteyiz. Türk basını da büyük ölçüde bu projenin destekleyicisidir, basındaki tartışmalar genellikle metot ve şekil yönündedir. Ulusal çıkarların korunması, onurlu dış politika ya da kendi şartlarımızla Avrupa Birliği'ne girmek bunu yaparken ulusal kimliğe zarar vermemek gibi konularda tartışmalar basında yoğunlaşmıştır. Basın, Türkiye'nin modernleşme tarihinde olduğu gibi, bu projede de bilgilendirme, yönlendirme ve kamuoyu oluşturma misyonunu yerine getirmektedir. Osmanlı'dan günümüze modernleşme hareketleri tarihsel süreçte incelendiğinde Türkiye'de modernliğin simgeler, semboller ya da retorik düzeyinde değerlendirildiğini de göz önüne almak gerekir. Türkiye'de simgeler veya retorik, ya eleştiri amacıyla ya da olumlayıcı olarak modernlik projesinin yerine konmuştur. Basından medyaya dönüşüm sürecinde simgeler, semboller ve yüklendiği anlamlar düzeyinde modernleşmenin kitlelere sunulması söz konusudur. Yazılı, görsel ve işitsel düzeyde medya bu modern anlamlara ve sembollere taşıyıcılık yapmaktadır.

Son olarak şunu belirtmek gerekir ki, Türkiye'de Batılılaşma, çağdaşlaşma, modernleşme hangi kavramla ifade edersek edelim tüm bu olgulara ait edinimlerde basın ve iletişim olgusunun derin izlerine rastlamak mümkündür. Dolayısıyla basın faaliyetleri, gazetecilik olgusu ve iletişim, değişimin, modernliğin ve uygarlığın ayrılmaz bir parçasıdır.

Hocam gerek 1961 askeri darbe(kimi görüşe göre ihtilal ya da devrim) girişiminde gerek ise 12 Mart 1971 muhtırasında Türkiye Cumhuriyeti askerin müdahalesiyle yüzleşmek zorunda kaldı. Ancak 12 Eylül 1980 yılında farklı bir şey oldu. 80 darbesinin ardından liberalleşme süreciyle birlikte toplumsal siyasal düzlem ve sosyal yapıda olduğu gibi basında da derin değişimler oluşmaya başladı. Siz 1980 sonrasında basında yaşanan derin dönüşümü modernleşme olgusu çerçevesinde nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öncelikle söylem önemli bir dil pratiğidir. Kullandığınız kavramlar bir duruş da yansıtır. Tabi konumuz bu değil ancak darbe, ihtilal ya da devrim gibi kelimeler bizi de bir taraf haline getirebilir. Biz sosyal bilimciler olarak bu konuda dikkatli olmak zorundayız. Bizlerin de bir duruşu ve görüşü var elbette ancak olguları doğru değerlendirmek gerekir. 1980 Askeri Darbesi iyi analiz edilmesi gereken bir süreç. Bu anlamda Türkiye'deki askeri müdahaleler tarihi açısından farklı bir yeri olduğunu düşünüyorum. Çünkü günümüze kadar uzanan etkileri ve travmaları olan bir süreç aynı zamanda. 12 Eylül'de bir darbe süreci yaşanıyor ancak 24 Ocak Kararları gibi basın açısından son derece önemli sonuçları olan bir süreç de yaşanıyor. 24 Ocak Kararları dediğimiz şey ise Türk ekonomik sisteminin uluslararası ekonomik yapıya entegrasyonudur. Bunu öngören birtakım kararların hayata geçirilmesini hedefleyen bir durumdur. Bu anlamda biz küresel sermayeye eklenme hamlesinde bulunuyoruz. Dünyada rüzgarın estiği yeni liberal sağ dediğimiz olgunun sac ayağı haline geliyoruz. Bu yönüyle dünyada da 1980'lerin farklı bir yeri olduğu kanaatindeyim. Benzer tarihlerde İran'da da bir rejim değişikliği yaşanıyor ve bugün devam eden mollalar rejimi kuruluyor. İlginçtir 1980'de Sovyetlerin Afganistan işgali gerçekleşiyor. Amerika'da Ronald Reagan adında kovboy filmlerinde oynayan eski bir Hollywood aktörü başkan oluyor. 1976'da çıkan Star Wars adlı filme gönderme yaparak Yıldız Savaşları diye bir şey ortaya atıyor. Yani bu dönemde renkli ve farklı bir dünya var. Bütün bu gelişmeler birbiriyle alakasız gibi görünse de aslında yükselen bir yeni sağ ve değişen bir dünya ile karşı karşıya olduğumuzun izlerini sunuyor. Esasen dünyanın direksiyon olarak görülen bir coğrafyada yaşamının konjonktürel bir sonucunu yaşıyoruz biz de bu dönemde ülkemizde. Öncelikle küresel bir sisteme dâhil olma hamlesinde bulunuyorsunuz, ardından askeri bir darbe gerçekleşiyor, 1983 seçimlerinin ardından da yepyeni bir rüzgar esmeye başlıyor. Dünyada yükselen liberal sağın izlerini Turgut Özal yönetimindeki Türkiye'de de görüyoruz. 80'lerde yükselen bu rüzgar en nihayetinde 90'lardaki küreselleşme sürecini beraberinde getiriyor. Ekonomik ve siyasal düzlemde gerçekleşen tüm bu değişimler haliyle medya üzerinde de etkili oldu. Çünkü 1990'larla birlikte medya organları holdingleşmeye başlıyor. Özel televizyon ve radyolar ortaya çıkıyor, TRT tekelini kırılıyor, bu alanda yasal düzenlemeler yapılıyor. Kısaca bambaşka bir medya dönüşümü yaşadığını görüyoruz. 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren ise olay daha farklı boyutlara varıyor çünkü artık internet denilen bir gerçeklik karşımıza çıkıyor. Tüm bu tarihsel değişimler ve dönüşümler teknolojiyle de harmanlandığında aslında bambaşka bir şekilde günümüze kadar uzanan gelişim ve değişimlerin tetiklenmesi anlamına geliyor. Bu anlamda 1980'leri günümüzde yaşanan dünyanın emekleme dönemi ve ayak sesleri olarak görüp iyi analiz edip, değerlendirmemiz gerekiyor.

Hocam Batı'ya entegrasyon sağlama süreci olarak görülebilecek AB başvuruyla başlayan ve günümüzde halen daha devam eden bir Avrupa Birliği üyeliği çalışmaları söz konusu. Elbette bu çok geniş bir tartışmanın konusu, ancak kısa bir özetle öğrenmek isterim, Türk basını, Türkiye adına büyük bir Batılılaşma hamlesi olan AB müzakereleri sürecini nasıl gördü?

Türk basınının Avrupa Birliği'ne giriş konusundaki tutumu karşısında çok enteresan örnekler var. Mesela İstanbul Ticaret Odası'nda sazlı sözlü kutlama bunun en güzel örneklerinden. Kitabımda buna dair çok sayıda örnek ve küpüre yer verdim. Tanzimat'tan sonra günümüzdeki en büyük Batılılaşma hamlesi olarak görülüyor, tarihsel birtakım analizler yapılıyor, diğer ülkelerin bizim şansımız olduğuna dair ifadeler yer alıyor ve buna benzer birçok husus medya tarafından ele alınıyor. Aşağıda yer alan Sabah gazetesinde 1999 yılında yayınlanan "Helsinki Limanı'nda AB Kupası Yarışı" adlı illüstrasyon Türk basınında AB yansımalarına dair güzel bir örnek. Aday her ülke yelkenli şeklinde sembolize edilmiş. Biz de yelkenliler içerisinde varız. Burada enteresan olan şey ise tablodaki havuzda yer alan ülkelerin Türkiye dışında AB'ye girmiş olması. 20 yıl önce paylaşılan bir haber. Bugünden bakınca komik geliyor ne yazık ki.

Tabii bununla birlikte Türk basını AB'ye giriş sürecinde bazı noktalarda magazinelle de yaklaşmış durumda. Buna örnek olarak da İstanbul Sanayi Odası'nın az önce ifade ettiğim AET başvuru toplantısının ardından yaptığı kutlamaya dair haber. Haber'in başlığı "Sazlı Sözlü Kutlama". "TOBB, AET'ye başvuruyu sazlı sözlü kutladı. Başkan Ali Coşkun İstanbul'da Sheraton Otelinde verdiği akşam yemeğinde "AET'ye bizde işte böyle kanunumuz, şarkımız ve türkümüzle gireriz dedi." şeklinde gördü basın bu haberi. Turgut Özal'ın başvuruda bulunduğu döneme ait haber tabii bu. Bu hikayenin daha öncesi ve sonrası da var. Tabii bunun dışında yine Türk basınında AB sürecini ele alan birkaç örneğin daha sunulması adına aşağıdaki haber küpürlerinin incelenmesi yerinde olacaktır.

11 Aralık 1999 tarihli Sabah gazetesinde AB müzakerelerine dair haber

Bizim basınımız aslında AB olayına sürekli ilgi duymuş ve bununla ilgili haberlere ayrı bir önem atfetmiştir. Yüzümüzü Batı'ya dönmek önemli görülmüş ve ulaşılması gereken bir hedef olarak konumlandırılmıştır. Tabi bununla birlikte basının takındığı tutumun çoğunlukla olumlu olduğunu belirtmek gerekir. Türkiye bunun içerisinde yer almaktadır, bir parçası olmalıdır gibi yaklaşımlar söz konusu olmuştur. Sabah gazetesinde yayınlanan Tanzimat Fermanı ile AB istekleri arasında benzerliklerin kurulduğu aşağıdaki haber tablosu bu anlamda sunulan önemli bir örnek. Bu haberden de görüldüğü üzere biz 160 yıldır bu işin peşini bırakmamış durumdayız. Bu konu düzenli olarak basın yoluyla gündemimizde tutulmuş durumdur.

Tabi siyaset, konjonktürel durumlar, kontrol edilemeyen değişkenler de var AB'nin bir parçası olamaması durumunda, basın ve iletişim kurumları AB'ye giriş tezinin üzerinde olumlu anlamda durmuştur.

Hocam esasen konuyu tam da son sorumu soracağım yere getirdiniz. Tanzimat sürecinden sonra oluşan modernizm etkisindeki basın olgusuyla 2000 sonrası basın olgusunu yine modernizm kavramı çerçevesinde mukayese etmek gerekirse ne tür benzerlikler veya farklılıklar görüyorsunuz?

Bugün devlet desteği ile ilerleyen Basın İlan Kurumu gibi bir kuruma sahibiz. Tanzimat ve Meşrutiyet döneminde de benzer şekilde devlet tarafından desteklenen gazeteler mevcut. Basın bu yönüyle geçmişte olduğu gibi günümüzde de denetlenmesi gereken bir kurum olarak görülmüştür. Bu bağlamda devlet ve basın ilişkisinin bu temelde bir arka planı da mevcuttur. Eski-yeni anlamındaki kıyasta bir diğer boyut ise Batılılaşma olgusunu daima destekleyen, olumlayan bir söylem anlayışı. Bugün olduğu gibi gazeteler ve köşe yazarları arasında da ciddi tartışmalar hatta kavgalar söz konusu. "Ben senin cemazul evvelini bilirim" söylemi 150-200 yıl öncesine kadar gitse de bugün hala duyulan bilinen bir söylem. Tabi basın olgusunun dönem dönem konjonktüre göre çok daha muhalif ya da çok daha pasif olduğu dönemler olmuştur. Ancak genel itibarıyla de durum budur. Bu yönüyle Türk basınının alışkanlıklarını ve geçmişle olan bağıni sürdüren bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkün.

TANZİMAT FERMANI	AB'NİN İSTEKLERİ
İnsan Hakları ve Azınlıklar Herkesin hayatı güvence altındadır. Kimse açık Mahkeme olmadan yargılanamaz. Herkes mülkiyet hakkına sahiptir. Müsadere usulü kalkmıştır. Mahkemenin kararı olmadan kimse hakkında idam cezası uygulanamaz. Mahkum olanların varisleri veraset hakkından mahrum edilmeyecektir. Hangi din ve milletten olursa olsun bütün tebaa eşit muamele edilecek	İnsan Hakları ve Azınlıklar İnsan hakları ihlalleri kalkacak. Azınlık haklarına saygı gösterilecek. Etnik olarak farklı olduğunu düşünen gruplara dil özgürlüğü sağlanacak. İdam cezası kalkacak.
Ekonomi Vergiler herkesin gücüne göre ayarlanacaktır. Hükümet mali vaziyetinin ne olduğunu bilecektir. Artık maasız memur tayin edilmeyecektir.	Ekonomi AB'nin ortalama enflasyonu %1,5. Enflasyon bu orana çekilecek. Bütçe açığı azaltılacak. Kamu borçları ekonomik dengeleri alt üst etmeyecek düzeyde tutulacak. Avrupa Para Birliği'ne girmek için hazırlıklar yapılacak. Gümrük Birliği genişletilip tarım ürünleri ile hizmetlere de uygulanacak.
Hukuk ve Adalet Menuriyet bir bedel mukabilinde satılmaz. Rüşvet kesin olarak kalkacak ve cesaret edenler şiddetle cezalandırılacaktır.	Hukuk ve Adalet Adalet sisteminin işlemesi sağlanacak. Sosyal güvenlikte değişiklik şart. İşsizlik sigortası konulacak. Hukukun üstünlüğü kabul edilecek AB hukukuna uyum sağlanacak bu amaçla Çevre hukukundan Ceza hukukuna kadar birçok alanda reformlar yapılması gerekiyor.

Tanzimat Fermanı ile AB isteklerini mukayese eden bir haber.

Tanzimat ve Meşrutiyet basınında da Batı'da Türk toplumuyla ilgili çıkan haberler çok fazla dikkat çekiyor. 150-200 yıl önce olduğu gibi bugün de bu durum böyle. Geçtiğimiz yıllarda bununla ilgili en ciddi olguyu Danimarka basınında peygamberimizle ilgili yayınlanan karikatüre verilen tepkide gördük. Oradaki çirkin bir karikatür ciddi bir infiale neden oldu. Yani toplum olarak dışarıdan bizim hakkımızda gelişen olumlu

ve olumsuz haberleri oldukça önemsiyoruz. Olumlu şeyler bizi yücelttiği gibi olumsuz şeyler de tam tersi infiale neden oluyor. Ulusal hassasiyet taşıyan konularda Batı basınında yer alan haberler, Türk dış haberler servisinin de çok fazla ilgisini çekiyor. Bu bazen magazin haberler üzerinden de gerçekleşebiliyor. Bu anlamda kitabımda verdiğim bir örnek de hep aklıma gelir bu konu konuşulduğunda. İngiliz Daily Mail gazetesinde 2005 yılında yayınlanan J. R. R. Tolkien'in dünyaca Yüzüklerin Efendisi filminde geçen kötülük diyarı Mordor'un Türkiye olduğu, karanlıklar prensi Sauron ve çirkin uşakları orkların da Türkler olduğu öne sürüldü. James Black ve Charles Legge'nin iddiası olarak yayınlanan bu haber o dönem Türkiye'de de geniş yankı uyandırdı. Orası için ciddi bir haber değil bu ama biz bunu da ciddiye alıp ciddi bir mesele yaratmışız. Tabi biz bu tarz durumları daha çok spor haberlerinde görüyoruz. Başarılı bir skor elde edildiğinde dış basında yer alan haberler hemen bizde yayınlanır. Ya da kötü bir şey olduğunda da mutlaka ortaya konur. Bizim için ne diyorlar, ne düşünüyorlar yaklaşımı tarihsel süreç boyunca her zaman önemli oldu. Eski ve yeni örneklerde bu durumu rahatlıkla görebiliyoruz.

Rejimle ilgili tartışmalar da yine Türk basınının her döneminde kendine yer bulan bir konu. Siyaset her zaman Türk basınının birincil konusu olmuş durumda. Bu anlamda siyaset toplumda gündelik alışkanlıkların bir parçası halinde oldu hep. Gündemi bu kadar kalabalık olan, çabuk değişen başka bir ülke yoktur diye düşünüyorum. Bu da çok rahat bir şekilde ortaya koyabileceğim tespitlerin başında geliyor.

f (https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.beyzatarh.com/roportaj/doc--ugur-gunduz-ulkemizin-batililasmadan-evrilerek-modernlesmeye-giden-bir-hikayesi-var)

🐦 (https://twitter.com/intent/tweet?url=https://www.beyzatarh.com/roportaj/doc--ugur-gunduz-ulkemizin-batililasmadan-evrilerek-modernlesmeye-giden-bir-hikayesi-var&text=Doç. Dr. Uğur Gündüz: Ülkemizin Batılılaşmadan evrilerek modernleşmeye giden bir hikayesi var)

DIĞER RÖPORTAJLAR

Hasip SAYGILI

Hasip Saygılı: Milli Mücadele'nin Şerefi ve Külfeti Tüm Katmanlarıyla Türk Milletindedir

Anadolu'da Türklerin yeniden var olma mücadelesinin sembolü olan Milli Mücadele'yi Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hasip Saygılı ile konuştuk. Saygılı, Milli Mücadeleye giden dönemi ve mücadele sürecini değerlendirirken, Milli Mücadele'nin adlandırılması,

(https://www.beyzatarh.com/roportaj/hasip-saygili-milli-mucadelenin-serefi-ve-kulfeti-tum-katmanlariyla-turk-milletindedir)

Cemil KOÇAK

Bütün Darbeciler Ortak Zihniyete Sahip - Prof. Dr. Cemil Koçak Röportajı

Cumhuriyet dönemi üzerine yaptığı tarih araştırmaları ile adından sıkça söz ettiren Sabancı Üniversitesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Cemil Koçak ile siyasi tarihimizdeki darbe girişimlerini, darbecilerin zihniyetlerini, darbe olaylarının arasındaki farklılığı ve 15 Temmuz girişiminin ne ifade ettiğini konuştuk. Beyaz Tarih Genel Yayın

Muharrem KESİK

İlk Müslüman Türk Devleti Karahanlılar Değildir

İlk Müslüman Türk devletleri lafzını duyduğumuzda aklımızda şüphesiz Karahanlılar ismi belirir. Hazırladığımız dosya da bunun yanlışlığına dikkat çekmek içindi. Karahanlılardan nerdeyse bir asır önce kurulmaya başlanan ilk Türk-İslam devletlerinin varlığı tarihçilerce ve bu alanın ilgili okuyucusu tarafından bilinen bir

(https://www.beyzatarh.com/roportaj/ilk-musluman-turk-devleti-karahanlilar-degildir)

Barış ERTEM

Demokrasi Kültürü ve Darbe - Dr. Barış Ertem Röportajı

Demokrasiye karşı gerçekleşen müdahaleler tarihimizde önemli kırılmaları ifade ediyor. Cumhuriyet tarihi üzerine uzman akademisyenlerden olan Dr. Barış Ertem ile cuntada rol oynayanların motivasyonunu, halktaki karşılığını ve 15 Temmuz'u konuştuk.

(https://www.beyzatarh.com/roportaj/demokrasi-kulturu-ve-darbe-dr-baris-ertem-roportaji)

(<https://www.beyz tarih.com/roportaj/bütün-darbeciler-ortak-zihniyete-sahip-prof-dr-cemil-kocak-roportaji>)

Feridun M. EMECEN

İstanbul'un Fethi ve Fatih - Prof. Dr. Feridun M. Emecen Röpörtajı

Konstantinopolis'in Türkler eline geçtiğine dair haberler 1453 Haziranında duyulduğunda, Girit'teki bir manastırda kayıt tutan bir vakanüvis, "dünyada bundan daha feci bir olay olmamıştır ve olmayacaktır" diye yazmıştı.* İstanbul'un fethi kuşkusuz Batı için çok daha derin duygular yaşanmasına sebep oldu. Biz de, yıllarca

(<https://www.beyz tarih.com/roportaj/istanbulun-fethi-ve-fatih-prof-dr-feridun-m-emecen-roportaji>)

Süleyman GÜDER

Süleyman Güder: Maduro'nun meşruluğu üzerinden tartışma yürütülüyor

Yakın dönemde dünya kamuoyunu sıklıkla meşgul eden ve özellikle de 23 Ocak 2019 tarihinde ABD'nin Meclis Başkanı Juan Guaidó'yu geçici başkan seçmesi üzerine gerilimin hat safhaya tırmadığı Venezuela'da sular durulmuyor. Venezuela'nın seçilmiş başkanı Maduro üzerinde uluslararası alanda meşruiyet tartışmaları

(<https://www.beyz tarih.com/roportaj/suleyman-guder-maduronun-mesruluğu-uzerinden-tartisma-yurutuluyor>)

KELAM

Su nasıl suya benzerse, bir milletin geleceği de geçmişine öyle benzer.

İbn Haldun

ANASAYFA (<https://www.beyz tarih.com/>)

HABERLER (<https://www.beyz tarih.com/haberler>)

ANSİKLOPEDİ (<https://www.beyz tarih.com/ansiklopedi>)

MAKALELER (<https://www.beyz tarih.com/makaleler>)

RESİMLERLE TARİH (<https://www.beyz tarih.com/resimlerle-tarih>)

RÖPORTAJLAR (<https://www.beyz tarih.com/roportajlar>)

ARŞİV (<https://www.beyz tarih.com/arama>)

GİZLİLİK (<https://www.beyz tarih.com/gizlilik>)

HAKKIMIZDA (<https://www.beyz tarih.com/hakkimizda>)

KÜNYE (<https://www.beyz tarih.com/kunye>)

İLETİŞİM (<https://www.beyz tarih.com/kunye>)

REKLAM (<https://www.beyz tarih.com/kunye>)

TARİH (<https://www.beyz tarih.com/tarih>)

İLETİŞİM FORMU (<https://www.beyz tarih.com/form/iletisim-formu>)

(<https://www.facebook.com/beyz tarih>)

(<https://twitter.com/beyz tarih>)